

Bijlage 3

Huismusonderzoek Schalm 11 te Renswoude

Aanvullend onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet

C.J. Blom

Colofon

Status: Concept

Project: BE/2015/231

Datum: 25 mei 2016

Samensteller(s): ing. T.P.J. den Otter en ing. C.J. Blom

Opdrachtgever:

DBL ARCHITECTENBUREAU BV
Meulunterseweg 34
6741 HN Lunteren

Disclaimer

Blom Ecologie is niet aansprakelijk voor schade die voortkomt uit toepassing van de resultaten van werkzaamheden en/of gegevens verkregen van Blom Ecologie.

© Blom Ecologie / DBL ARCHITECTENBUREAU BV

Niets uit deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Blom Ecologie worden gebruikt door derden. Onder gebruik worden alle vormen van kopie, openbaarmaking en elke andere toepassing begrepen. Deze rapportage mag alleen gebruikt worden voor het doel waarvoor het is samengesteld.

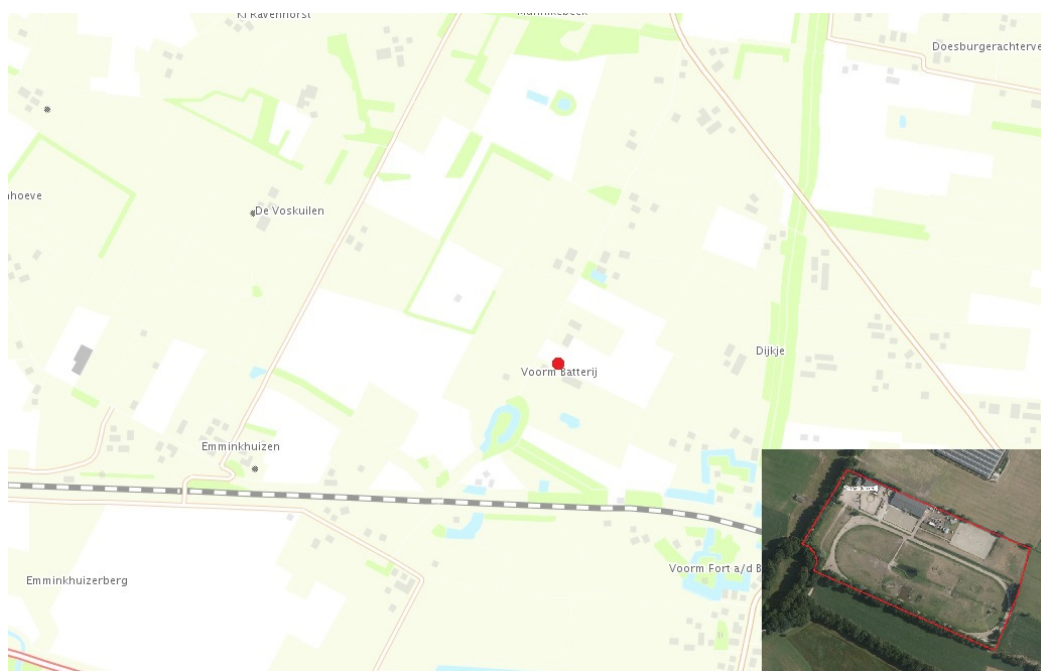
Inhoud

1 Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding en doel	5
1.2 Plangebied en ruimtelijk ingreep	6
1.3 Te verwachten soorten en functies	6
1.4 Wettelijk kader Flora- en faunawet m.b.t. huismus	6
2 Methode	9
2.1 Soortenstandaard	9
2.2 Inventarisatie	9
3 Resultaten.....	11
3.1 Waarnemingen huismus	11
3.2 Overige waarnemingen	11
4 Mitigerende maatregelen	13
4.1 Maatregelen voorafgaand aan de werkzaamheden	13
4.2 Maatregelen tijdens en na de werkzaamheden	14
5 Literatuur	15

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Op het perceel aan de Schalm 11 te Renswoude is het hippisch centrum De Schalm gelegen. De eigenaren van het centrum, fam. Boonzaaijer zijn voornemens om een bestaande stalmeesterwoning, stal en stal annex binnenrijbak te slopen ten behoeve van een nieuwe stalmeesterwoning, stal en loods met toiletten. Omdat tijdens de werkzaamheden mogelijk negatieve effecten voor beschermde soorten op kunnen treden is het plangebied (figuur 1), middels een oriënterend onderzoek, onderzocht op aanwezige beschermde natuurwaarden en vervolgens getoetst aan de effecten van de werkzaamheden (Den Otter & Blom, 2015).

Figuur 1 De rode stip weergeeft de ligging van de planlocatie aan de Schalm 11 te Renswoude (bron: ruimtelijkeplannen.nl).

Op basis van het oriënterend onderzoek kon de aanwezigheid jaarrond beschermde nestlocaties van huismus niet worden uitgesloten. Om de mogelijk negatieve effecten voor huismus in kaart te brengen was aanvullend onderzoek nodig. Namens de fam. Boonzaaijer heeft de heer J. Nap van DBL Architecten, Blom Ecologie verzocht dit aanvullend onderzoek uit te voeren.

Onderzoeksdoel

In dit aanvullende onderzoek naar vleermuizen zijn de volgende onderzoeksvragen centraal gesteld:

- Is de huismus aanwezig in het plangebied?
- Op welke wijze maakt de huismus gebruik van het plangebied? Zijn in het plangebied vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig?
- Hebben de voorgenomen activiteiten een negatief effect op de voorkomende soorten en/of de functionaliteit van de leefomgeving van huismus?

1.2 Plangebied en ruimtelijk ingreep

Plangebied

De planlocatie betreft een deel van het hippisch centrum 'De Schalm' aan de Schalm 11 te Renswoude. Het hippisch centrum bestaat uit diverse bebouwing (woningen, stallen, tribunes), een aantal weides, een evenemententerrein en rijbakken.

Een uitgebreidere beschrijving van het plangebied en een fotografische impressie hiervan zijn opgenomen in rapportage van het oriënterend onderzoek (Den Otter & Blom, 2015).

Ruimtelijke ingreep

De ruimtelijke activiteiten zullen op hoofdlijnen bestaan uit de volgende werkzaamheden:

- slopen diverse bebouwing: sloopwerkzaamheden, afvoer materiaal
- verwijderen groen: t.b.v. nieuwbouw wordt een deel van een paardenweide gebruikt
- vergraven braakliggend perceel: herinrichting ruimte tot bouwrijpe fase (grondverzet e.d.)
- bouw woning, stal en loods; diverse timmer-, beton-, metsel-, elektra- en loodgieterswerkzaamheden alsmede allerhande kleine bouwwerkzaamheden
- revitalisatie terrein/erf; allerhande (straat)werkzaamheden

Effecten

Naar aanleiding van de beoogde ruimtelijke ingrepen kunnen de volgende effecten voor huismus optreden:

- beschadigen, doden en verwonden van eieren, nestgebonden of juveniele huismussen;
- wegnemen/vernietigen van voortplantings- of vaste- rust en verblijfplaatsen.

1.3 Te verwachten soorten en functies

Uit oriënterend onderzoek bleek dat het plangebied mogelijk een functie heeft voor huismus (Blom, 2015). Tijdens dit onderzoek zijn enkele individuen, uitwerpselen en potentiële nestlocaties (gaten in dakisolatie en uitstekend nestmateriaal) van huismussen waargenomen. Op basis van habitatkenmerken en voorkeuren van soorten en *expert judgement* is beoordeeld dat de stal mogelijke een functie als broedlocatie heeft voor huismus. De groenperken en struiken op het terrein maken mogelijk onderdeel uit van de functionele leefomgeving.

1.4 Wettelijk kader Flora- en faunawet m.b.t. huismus

Flora- en faunawet, vogels

De bescherming van de huismus is wettelijk geregeld in de Flora- en faunawet. Alle broedende vogels en de functionele leefomgeving zijn beschermd tijdens de broedperiode. Voor alle inheemse vogelsoorten en regelmatig voorkomende trekvogels geldt dat deze dienen kunnen voortbestaan.

Voor een aantal kwetsbare vogelsoorten, waaronder de huismus, zijn de rust- en verblijfplaatsen het gehele jaar beschermd. Hierbij wordt onderscheidt gemaakt in vijf categorieën waarvan categorie 1 t/m 4 het gehele jaar beschermd zijn en categorie 5 wanneer er zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. De huismus in onderverdeeld in categorie 2; nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.

Ontheffing voor ruimtelijke ontwikkelingen wordt alleen verleend na een zware toetsing en op basis van zwaarwegende criteria: dwingende redenen van groot openbaar belang, dreiging voor volksgezondheid en veiligheid en/of (voorkoming) van ernstige (economische) schade. Ten aanzien van de vaste rust en verblijfplaatsen van vogels bestaat de mogelijkheid om mitigerende maatregelen toe te passen en daarmee overtreding van de verbodsbepalingen te voorkomen (mitigatieplan).

Flora- en faunawet, verbodsbepalingen

De bescherming van de huismus bij ruimtelijke ontwikkelingen is wettelijk hoofdzakelijk verankerd in de artikelen 11 en 12 (Ff-wet).

Artikel 11; 'het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren'.

Artikel 12; 'het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen'.

2 Methode

2.1 Soortenstandaard

De Soortenstandaard is ontwikkeld door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (thans Economische Zaken). De Soortenstandaard is een soortspecifiek kennisdocument wat opgesteld is door diverse ecologische en juridische deskundigen. Onderzoeken die volgens de Soortenstandaard uitgevoerd worden, kunnen in principe volstaan bij ontheffingsaanvragen (art. 75 Ff-wet) en juridische procedures.

Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de bepalingen zoals opgenomen in de Soortstandaard Huismus. Op basis van een oriënterend onderzoek naar de aanwezige beschermde flora en fauna bleek het plangebied mogelijk geschikt habitat voor huismus en diende derhalve een aanvullend onderzoek plaats te vinden (Blom, 2015). In navolging van de Soortenstandaard dienen voor dit onderzoek twee bezoeken te worden afgelegd in de periode 1 april t/m 15 mei.

2.2 Inventarisatie

Veldbezoek

De planlocatie is tweemaal bezocht (tabel 1). Tijdens deze bezoeken is zowel de stalling als de overige bebouwing en de directe omgeving onderzocht op de aanwezigheid van huismussen. Tijdens het onderzoek is gelet op nestindicerend gedrag en aanwezige dieren (zie onderstaand). Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van een verrekijker, type Leica Trinovid 8x42.

Tabel 1 Veldbezoeken op de planlocatie. De weersomstandigheden voldeden aan de minimumcriteria zoals opgenomen in de Soortenstandaard Huismus.

	Datum	Tijd	Weersomstandigheden
Veldbezoek 1	28 april 2016	ochtend	droog (1/8), 4 °C, wind 1 Bft
Veldbezoek 2	6 mei 2016	ochtend	droog (0/8), 12 °C, wind 2 Bft

De aanwezigheid van een nest van een huismus kan als volgt worden aangetoond (Soortenstandaard Huismus):

1). Een nestindicatieve waarneming:

- een nest of nestbouw;
- bezoek van een huismus aan een waarschijnlijke nestplaats (nest zelf vaak niet zichtbaar, maar grassprietten of veertjes steken uit);
- transport van voedsel of ontlastingpakketjes;
- bedelende jongen in nest (vlak voor uitvliegen goed te horen, steken kopjes uit nestopening).

2). Min. 1 waarneming in potentieel broedbiotoop in de periode 10 maart t/m 20 juni van:

- een zingend mannetje (veelal op de dakrand);
- aanwezigheid van een paartje bij een potentiële nestplaats;
- balts.

Figuur 2 De huismus is een kleine zangvogel welke getypeerd kan worden als cultuurvolger. De populatie is sinds 1970 (drastisch) afgenomen als gevolg van afname schuil- en nestgelegenheden en voedselaanbod (foto: Ed van Zoonen)

3 Resultaten

3.1 Waarnemingen huismus

Tijdens het eerste veldbezoek op 28 april 2016, zijn op basis van nestindicerend gedrag en zingende mannetjes, 17 nestlocaties onderscheiden, waarvan 8 in de te slopen bebouwing. De nesten bevinden zich zowel in de bedrijfswoning, te slopen stalmeesterwoning, te slopen paardenstallen als de binnenrijbak met stallen. Tijdens het tweede veldbezoek op 6 mei 2016, zijn 29 nestlocaties onderscheiden, waarvan 12 in de te slopen bebouwing.

Ondanks het in mindere mate aanwezig zijn van nesten gedurende het eerste veldbezoek is het aannemelijk dat de waarnemingen tijdens het tweede veldbezoek leidend zijn. Voor de 12 onderscheiden nestlocaties gedurende het tweede veldbezoek is het aannemelijk dat deze betrekking hebben op ten minste dezelfde 8 nesten als het eerste bezoek. Gezien het vorderen van de broedperiode is het aannemelijk dat enkele nesten nieuw ontwikkeld zijn. Er zijn derhalve 12 nestlocaties van huismus aanwezig.

De gunstige staat van instandhouding van de lokale huismuspopulatie is als gevolg van de beoogde ingrepen niet in het geding. Tijdens de veldbezoeken zijn in de omliggende bebouwing tenminste 17 nestlocaties waargenomen (exacte telling), tevens is er uitwisseling naar buurtbebouwing waargenomen (ca. 10 nesten, indicatief).

Door het treffen van (mitigerende) maatregelen worden de 12 nesten die verloren gaan gecompenseerd en de (tijdelijke) effecten ondervangen. Mede door deze maatregelen wordt de huidige populatie niet in het voorbestaan bedreigd. Tevens is in de nieuwe situatie na het uitvoeren van de ruimtelijke ontwikkeling een nieuwe paardenstal gerealiseerd, waar aannemelijk opnieuw huismus nesten zal vestigen. In hoofdstuk 4 wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen getroffen dienen te worden om schade en overtreding van de Ff-wet te vermijden.

3.2 Overige waarnemingen

De struiken en bomen op de planlocatie zijn zeer veel in gebruik door grote groepen huismussen. Dit in combinatie met het overvloed aan voedsel door het hooi en de ruime hoeveelheid zandbaden maakt de planlocatie uitermate geschikt tot leefgebied. Dit verklaart de grote hoeveelheid huismussen en nesten welke op een relatief beknopte oppervlakte aanwezig zijn. Naast huismussen zijn ook heggenmus, merel, tjiftjaf, koolmees, houtduif, spreeuw, ekster, zwarte kraai, boomkruiper, witte kwikstaart, boerenwaluw, kievit, pimpelmees, winterkoning, vink en watersnip waargenomen. Van de vorengenoemde soorten zijn nesten waargenomen van boerenwaluw en spreeuw, de overige soorten broeden hoofdzakelijk niet in bebouwing.

4 Mitigerende maatregelen

De gunstige staat van instandhouding van de huismuspopulatie is als gevolg van de beoogde ruimtelijke ontwikkeling niet in het geding. De functionaliteit van de aanwezige nestlocaties is echter wel in het geding. Om overtreding van de Flora- en faunawet te vermijden worden, conform de Soortenstandaard Huismus, enkele mitigerende maatregelen getroffen. De maatregelen worden zowel voor, tijdens als na de werkzaamheden toegepast.

4.1 Maatregelen voorafgaand aan de werkzaamheden

Voorafgaand aan de eigenlijke werkzaamheden te nemen maatregelen om aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden te garanderen (Soortstandaard Huismus):

1. Er moet gewerkt worden buiten de kwetsbare periode van de voortplanting. Deze periode loopt van april tot en met augustus. Echter, deze periode kan zowel eerder als later beginnen of eindigen afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en van de meteorologische omstandigheden voorafgaand en tijdens de werkzaamheden. Een deskundige op het gebied van huismussen moet de exacte periode van voortplanting aangeven.
2. Voorafgaand aan de werkzaamheden moeten verblijfplaatsen ongeschikt worden gemaakt door ze af te sluiten voordat ze weer gebruikt worden als voortplantingsplaats.
3. Er moet een ecologisch werkprotocol opgesteld worden waarin alle ten behoeve van de huismus te nemen maatregelen worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.
4. Voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats moeten minimaal twee nieuwe tijdelijke verblijfplaatsen worden gecreëerd in de vorm van bijvoorbeeld nestkasten, neststenen of vogelvides of vergelijkbare voorzieningen. Voor de huismusnestlocaties in de stal aan de Schalm 11 te Renswoude dienen tenminste 24 nestlocaties te worden gerealiseerd:
 - a) voor vervanging van nestgelegenheid die zich in muren bevonden zijn neststenen het beste alternatief
 - b) voor vervanging van nesten die zich onder dakpannen/golfplaten bevonden komen vogelvides of daaraan vergelijkbare voorzieningen het meest in aanmerking.
5. Biedt meerdere nestplekken bij elkaar aan. Zorg dat de openingen minimaal 50 centimeter uit elkaar liggen; dit kan dichterbij elkaar, maar zorg er dan voor dat de nestingang niet zichtbaar is voor de huismus die in de andere nestingang zit.
6. Deze verblijfplaatsen moeten:
 - a) in de directe omgeving (in de regel binnen 200 meter, bij uitzondering 500 meter) van de oorspronkelijke verblijfplaats worden geplaatst en buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden
 - b) niet te heet worden in de middagzon: voorkeur heeft een noord of oost expositie of een ligging in de schaduw van een dakgoot of iets desgelijks.

7. Deze verblijfplaatsen moeten tijdig, dat wil zeggen minimaal drie maanden voor de werkzaamheden, aanwezig zijn om de vogels te laten wennen aan de nieuwe voorzieningen. Bij voorkeur voor het broedseizoen in december/januari.
8. Deze tijdelijke verblijfplaatsen moeten, zo ver ze als zodanig functioneren, jaarlijks te worden schoongemaakt in een periode dat verstoring niet of minimaal optreedt.

4.2 Maatregelen tijdens en na de werkzaamheden

Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden te nemen maatregelen (Soortstandaard Huismus):

1. De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de huismus.
2. Werk buiten de periode dat het nest wordt gebruikt als broedgelegenheid.
3. In stand houden van de functionaliteit van de tijdelijke voorzieningen. Bij renovatiewerkzaamheden bestaande nesten toegankelijk houden (bijvoorbeeld geen doeken voor de gevel).

In nieuwe situatie op te nemen voorzieningen voor de huismus om permanent het aanbod en functioneren van verblijfplaatsen te garanderen (Soortstandaard Huismus):

1. Maatregelen moeten zich richten op het in stand houden van voldoende nestgelegenheid voor een volledige kolonie: maken van spleten tussen laatste rij dakpannen en dakgoten, plaatsen van neststenen, vogelvides, e.d.
2. Voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats moeten minimaal twee nieuwe permanente verblijfplaatsen worden gecreëerd in de vorm van bijvoorbeeld neststenen of vogelvides. Voor de huismusnestlocatie in de stal aan de Schalm 11 te Renswoude dienen tenminste 24 nestlocaties te worden gerealiseerd:
 - a) voor vervanging van nestgelegenheid die zich in muren bevonden zijn neststenen het beste alternatief
 - b) voor vervanging van nesten die zich onder dakpannen bevonden komen vogelvides of vergelijkbare voorzieningen het meest in aanmerking.
3. Deze verblijfplaatsen moeten niet te heet worden in de middagzon: voorkeur heeft een noord of oost expositie of een ligging in de schaduw van een dakgoot of iets desgelijks.
4. Biedt meerdere nestplekken bij elkaar aan. Zorg dat de openingen minimaal 50 centimeter uit elkaar liggen; dit kan dichterbij elkaar, maar zorg er dan voor dat de nestingang niet zichtbaar is voor de huismus die in de andere nestingang zit.
5. Belangrijk is dat in de omgeving van de nieuwe nestplaats voldoende dekking aanwezig is en dat er voldoende voedsel (continu) beschikbaar is.

5 Literatuur

Den Otter, T.P.J. & C.J. Blom, 2015. Oriënterend onderzoek naar beschermde flora en fauna aan de Schalm 11 te Renswoude. Blom Ecologie, Waardenburg

Dienst Regelingen, 2011. Soortenstandaard Huismus *Passer domesticus*. Dienst Regelingen. Ministerie van EL&I, Den Haag.

Websites

www.waarneming.nl